

5. Auteursrecht op internet: waarom moeilijk doen als het makkelijk kan?

Een pleidooi voor collectief beheer¹

Erwin Angad-Gaur

Er worden, zowel nationaal als internationaal, veel discussies gevoerd over auteursrechten op het internet. Zijn ze wel te handhaven? En moet het auteursrecht ten behoeve van het internet niet drastisch worden aangepast? Het bijzondere is dat de wetgever nu juist voor het internet regels heeft gesteld die afwijken van de regels in de aloude (offline) wereld om ons heen. Aloude regels die over het algemeen heel goed werken en handhaafbaar blijken. Weinig mensen weten dit.

Laat ik als voorbeeld in grote lijnen het traditionele praktische auteursrechtelijke kader rond muziekgebruik schetsen. (Geen willekeurig voorbeeld uiteraard; muziek was de eerste cultuurvorm die nadrukkelijk en grootschalig met internetverspreiding en piraterij te maken kreeg; van die ervaring valt voor de journalistiek, maar ook voor bijvoorbeeld boeken en films veel te leren).

Hoe is de vergoeding voor muziekgebruik over het algemeen geregeld? Voor het persen en verkopen van cd's en muziekdvd's wordt het auteursrecht betaald aan Stemra of aan de individuele auteur (indien hij geen lid van Stemra is); voor het persen is tevens individueel toestemming vereist van de producent (de eigenaar van de opname) en van de uitvoerend kunstenaars (in praktijk dus van de producent die via het platencontract de toestemming van de artiest heeft geregeld).

¹ Op deze bijdrage is een Naamsvermelding-NietCommercieel-GeenAfgeleideWerken 3.0 Nederland (CC BY-NC-ND 3.0) licentie van toepassing.

Van belang is te beseffen dat naast het auteursrecht (de bescherming van onder meer tekstschrijvers en componisten) ook het naburig recht van toepassing is. Dit naburig recht geeft naast auteurs ook uitvoerend kunstenaars en producenten (de eigenaren van opnamen) recht op een vergoeding voor het gebruik van een opname. Bij openbaarmakingen (het openbaar ten gehore brengen van muziek) is dit recht niet individueel uit te oefenen: men heeft wettelijk slechts recht op een collectief te incasseren vergoeding. Bij wet is hiervoor de Sena (in feite de Buma van het naburig recht) aangewezen.

Als een café, een omroep of een sportvereniging muziek ten gehore brengt, dient daarom een vergoeding betaald te worden voor beide rechten. Voor het muziekauteursrecht betaalt men de tarieven van Buma, voor het naburig recht die van Sena. Hoewel hierover vaak geklaagd wordt (een moderne hobby, zo lijkt het soms), zijn deze tarieven zonder meer redelijk te noemen. Een gemiddelde bruine kroeg betaalt bijvoorbeeld een bedrag van 1,19 euro per dag voor zijn totale muziekgebruik (minder dan een biertje per dag dus...). Al met al een overzichtelijk systeem.

Tot slot bestaat in Nederland een vergoedingsrecht voor het thuiskopiëren van audio- en audiovisuele werken. Omdat wij het nutteloos, onuitvoerbaar en onwenselijk vinden bij mensen thuis te kijken of ze een cd'tje kopiëren is een uitzondering gemaakt op het exclusieve recht van de maker in het auteursrecht en de rechten van producenten en artiesten in de Wet op de naburige rechten. Iedereen in Nederland (en in vrijwel alle landen in Europa) heeft het recht voor eigen gebruik een kopie te maken, maar hiervoor is wel een vergoeding verschuldigd. Die vergoeding wordt geïncasseerd via een heffing op de voorwerpen waarop men kopieën maakt (zoals lege cd's, dvd's, cassette- en videobanden); de opbrengsten komen voor een derde ten goede aan auteurs, voor een derde aan uitvoerenden en voor een derde aan producenten.

Hoewel ook over de rechtvaardigheid van dit stelsel graag en veel geklaagd wordt, is het alternatief ondenkbaar: platenmaatschappijen die bij mensen thuis gaan controleren of men kopietjes van een bij de bibliotheek geleend cd'tje voor in de auto heeft gemaakt (China is er niets bij...). Eenzelfde systeem bestaat ten slotte voor uitleningen in bibliotheken: boeken, bladen maar ook cd's en dvd's mogen door de bibliotheek worden uitgeleend, maar hiervoor is wel een vergoeding verschuldigd, die wordt geïncasseerd door Stichting Leenrecht en wordt verdeeld onder de betrokken rechthebbenden.

Maar nu het internet. Voor downloads geldt min of meer hetzelfde systeem als voor het persen en verkopen van cd's: hier geldt in beginsel een individueel stelsel van toestemming, hoewel muzikauteurs zich hebben verenigd in Buma/Stemra om collectief voor ook dit gebruik af te rekenen.

Het zou voor de hand liggen openbaarmakingsrechten 'analoog' te regelen. Dat zou betekenen dat, zoals de radio en de kroeg offline worden aangesproken, bij *streaming* (het louter ten gehore brengen van muziek op internet) het internetplatform verantwoordelijk zou zijn voor het betalen van een vergoeding; niet de consument, niet de muzikliefhebber die een filmpje op YouTube zet en niet de internetprovider. Wettelijk is echter vastgelegd dat zodra er sprake is van *on demand*-diensten in het naburig recht sprake is van individuele exploitatie.² Sena kan hier daarom geen rol meer spelen. Hier loopt de regelgeving op internet spaak.

Waar betaling en toestemming voor een jukebox in een café eenvoudig te regelen is, is een jukebox plaatsen op het internet een nachtmerrie. Voor elk liedje dat men gebruiken wil (of voor elke film of ander soort werk), moet men individueel toestemming verkrijgen van de

² Ditzelfde geldt overigens voor het auteursrecht. Dit levert in het geval van het muzikauteursrecht echter geen praktische problemen op omdat de meeste muzikauteurs zichzelf ook voor dit gebruik vrijwillig collectief laten representeren door onder meer Buma/Stemra.

betreffende platenmaatschappij (of exploitant), die deze toestemming vaak – om onheldere redenen - weigert te verlenen. Het is om die reden dat YouTube inmiddels een deal kon sluiten met Buma, maar dat het daarmee nog steeds niet mogelijk is een filmpje op YouTube te zetten waarin een meisje danst op de nieuwe single van Lady Gaga. Hiervoor is toestemming van de platenmaatschappij noodzakelijk; een ingewikkeld en in feite ondoenlijk proces.³

Door simpelweg alle vormen van *streaming* te behandelen zoals in de wereld offline, en internetplatforms als YouTube, MySpace en Hyves in feite als radiostation of kroeg te beschouwen, zou een groot deel van het muziekgebruik op internet relatief eenvoudig geregeld kunnen worden.

Blijft over het probleem van het zogenaamde *peer-to-peer* (p2p)-gebruik; het niet-commercieel uitwisselen van bestanden door individuele consumenten. Dit gebruik is in hoge mate vergelijkbaar met het aloude thuishopiëren. Het is ondoenlijk, onwenselijk en uiteindelijk onuitvoerbaar om bij iedereen thuis te controleren wat men op de computer uitspookt. Er valt daarom veel voor te zeggen om naar model van de thuishopieregeling ook het niet-commercieel up- en downloaden van beschermde werken door privépersonen (buiten bovenbeschreven internetplatforms) toe te staan, met daar tegenover een vergoedingsaanspraak. In dit geval bijvoorbeeld door een vergoeding te introduceren die betaald wordt via het internetabonnement.

³ In mindere mate heeft de Europese Commissie in 2005 ook het muziekauteursrecht op internet moeilijk handelbaar gemaakt door concurrentie tussen collectief beheersorganisaties in verschillende landen voor te schrijven. Waar Buma en Stemra offline het gehele wereldrepertoire mogen beheren, is dat op internet niet langer mogelijk; gebruikers van muziekauteursrecht moeten daardoor bij verschillende rechtenorganisaties in verschillende landen toestemming verkrijgen. Dit is uiteraard vele malen eenvoudiger dan het krijgen van toestemming van alle individuele auteurs, maar is een grote stap terug in gebruikersgemak, vergeleken met de situatie offline.

Tegenover deze op zich voor de hand liggende oplossingen, die feitelijk hun waarde offline jarenlang bewezen hebben, staan vooral Europese Richtlijnen: met name de Auteursrechtlijn, die onder meer digitale *on demand*-diensten tot domein van individuele exploitatie verklaart, en ten dele de *E-commerce* Richtlijn, die internetproviders en internetplatforms grotendeels vrijwaart voor auteursrechtelijke claims.

Zoals bij radiostations, bij bibliotheken en bij het thuis kopiëren is het voor een individuele auteur, muzikant of fotograaf bij gebruik op het internet vrijwel ondoenlijk al het gebruik van zijn werk zelf te controleren en zelf over een vergoeding te onderhandelen, zoals het voor veel (privé)gebruikers van werken op het internet ondoenlijk is alle individuele rechthebbenden van werken te benaderen.

Hiervoor werd jaren geleden de oplossing van het collectief beheer bedacht; zoals Lira voor schrijvers, Buma voor muzikanten en Sena en Norma voor uitvoerend kunstenaars. Het ligt voor de hand ook op het internet voor collectieve oplossingen te kiezen. Temeer omdat de ontwikkeling van de techniek het goed mogelijk maakt om vrij exact op werkelijk gebruik met individuele auteurs en artiesten af te rekenen; auteurs en artiesten die nu vaak geen enkele vergoeding voor het (illegale) gebruik van hun werk ontvangen. Het eerste gebruik: de vergoeding voor de opdracht, of vergoeding voor verkoop van fysieke exemplaren en downloads kunnen onderwerp van individuele onderhandeling blijven; de vergoedingen voor kopiëren van werken, voor openbaarmakingen en privégebruik zouden het beste via het loket van rechtenorganisaties kunnen verlopen.

Waarom toch moeilijk doen als de praktijk heeft bewezen dat het veel makkelijker kan? Veel uitgevers, filmproducenten en platenmaatschappijen zijn tegen een dergelijke aanpak, omdat zij menen dat zij uiteindelijk via individuele exploitatie meer zullen kunnen verdienen, dan via de collectieve aanpak. Via het individuele exploitatiecontract hoeven zij immers een lager percentage af te staan

aan de auteur of de artiest en via individuele toestemming voor gebruik hopen zij hogere bedragen als vergoeding te kunnen incasseren door de toegang tot het aanbod te beperken.

Maar moet wat offline gewoon is, niet ook online de norm worden? Zeker als wij er gezamenlijk veel beter van zouden worden? Moet de relatie tussen consumenten en makers niet centraal worden gesteld in het denken over het auteursrecht, in plaats van de exploitant als toonaangevende tussenpersoon te blijven accepteren? Het antwoord lijkt voor de hand te liggen...